

26 Αυγούστου 2015

«Η Παναγία της Πέτρας»

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Προσκυνήματα-Οδοιπορικά-Τουρισμός

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στα όρια της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας και ειδικότερα στα όρια των νομών Πιερίας και Λαρίσης δεσπόζει το όρος Όλυμπος. Είναι όρος γνωστό από την αρχαιότητα, μια και θεωρούνταν ο τόπος κατοικίας των δώδεκα Θεών του Ολύμπου. Παρέμεινε όμως γνωστό στο πέρασμα των αιώνων, επειδή το όνομά του είναι συνδεδεμένο και με πολλά γεγονότα από την πολεμική και εκκλησιαστική ιστορία των Ελλήνων. Αποτέλεσε ορμητήριο και χώρο της επαναστατικής δράσης

των Ελλήνων κατά τον εθνικοαπελευθερωτικό πόλεμο του 1821, αλλά και τόπο ίδρυσης μοναστηριών, που με την πολύπλευρη δράση τους και την προσφορά τους διατήρησαν ακμαίο το ηθικό του υπόδουλου λαού και βοήθησαν καθοριστικά στον αγώνα για την επιβίωση και την απελευθέρωση του γένους.

Ένα από τα μοναστήρια αυτά που συνέβαλαν στην πνευματική ανύψωση του Ελληνικού λαού στην περιοχή του Ολύμπου είναι και το μοναστήρι της Πέτρας ή αλλιώς ιερά μονή των Εισοδίων της Θεοτόκου, η επιλεγόμενη Πέτρας Ολύμπου.

Δεν γνωρίζουμε πότε ακριβώς κτίστηκε η πόλη της Πέτρας, της πρώτες αναφορές για την ύπαρξή της συναντούμε κατά τα Ελληνιστικά και Ρωμαϊκά χρόνια. Το όνομά της φαίνεται ότι το έλαβε από έναν απότομο βράχο που βρίσκεται στη ΝΑ της πλευρά. Τα στενά της Πέτρας και στα νεότερα χρόνια, κατά την προεπαναστατική και επαναστατική περίοδο, διεδραμάτισαν σημαντικό ρόλο. Στο σημείο αυτό ο Νικοτσάρας αντιμετώπισε τους Τούρκους. Το 1821, το 1833, το 1854, καθώς και το 1878 επίσης διαδραμάτισαν σπουδαίο ρόλο.

Η επισκοπή της Πέτρας εμφανίζεται περίπου το 10ο αιώνα. Στην περιοχή της ιδρύθηκαν πολλά μοναστήρια, όπως οι σταυροπηγιακές μονές του Αγίου Διονυσίου του Ολύμπου, των Κλημάδων, της Αγίας Τριάδος (Σπαρμού), των Κανάλων και των Εισοδίων της Θεοτόκου της Πέτρας (η οποία διετέλεσε και έδρα της ομώνυμης επισκοπής τη βυζαντινή περίοδο). Κατά των 11ο αιώνα η επισκοπή προσαρτήθηκε στη Μητρόπολη Θεσσαλονίκης. Πήρε το όνομα από την ομώνυμη πόλη και ήταν έδρα επισκοπής ήδη από τα βυζαντινά χρόνια, κατέχοντας την έβδομη θέση στη σειρά των επισκοπικών θρόνων της Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Όταν η επισκοπή μεταφέρθηκε στο Λιβάδι (μέχρι το 1896) έφερε το όνομα επισκοπή Πέτρας και Λιβαδίου. Ενσωματώθηκε με τη Μητρόπολη Θεσσαλονίκης και από εκεί με την επισκοπή Κίτρους. Ο πρώτος επίσκοπος Πέτρας που το όνομά του διασώζεται είναι ο Γκαρίνης το 1221. Μεγάλη προσφορά είχε ο εθνομάρτυς Αιμιλιανός Λαζαρίδης επίσκοπος Πέτρας (1877-1911) και ο τελευταίος επίσκοπος της Θεόκλητος (1885-1896).

Η ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Η επισκοπή της Πέτρας είχε μία διαρκή ιστορική παρουσία στο πέρασμα των αιώνων. Σε αυτό συνέβαλαν τα μοναστήρια της δικαιοδοσίας της, ανάμεσα στα οποία συμπεριλαμβάνεται και η ιερά μονή Πέτρας Ολύμπου.

Τα στοιχεία που έχουν έρθει στο φώς της δημοσιότητας για την ίδρυσή της ποικίλουν. Υπάρχουν διάφορες εκδοχές για τον χρόνο ίδρυσής της:

- α) κατά την πρώτη η μονή εμφανίζεται τον 8ο -9ο αιώνα και
- β) κατά τη δεύτερη υποστηρίζεται ότι είναι κτίσμα του 1134 μ.Χ. (σύμφωνα με γραμμένη πλάκα που βρέθηκε στο καθολικό της).
- γ) με βάση μία τρίτη εκδοχή η μονή ιδρύθηκε το 1151μ.Χ. (ανακαλύφθηκε στο δάπεδο της εκκλησίας λίγο πριν απομτο δεσποτικό μια τετράστιχη κτητορική πλάκα Αξίζει να τονίσουμε ότι σύμφωνα με την επιγραφή η μονή φέρεται ως κτίσμα του επισκόπου Πέτρας Νικήτα και του αυτοκράτορα Κωνσταντινουπόλεως Μανουήλ Η΄ Κομνηνού το 1151 μ.Χ. Την παρούσα άποψη μπορούμε να τη συμμεριστούμε εάν λάβουμε υπόψη ότι στην πρόσοψη του ναού βρέθηκε με αραβικά γράμματα η χρονολογία 1151μ.Χ.
- δ) σύμφωνα με τέταρτη άποψη η μονή είναι κτίσμα της εποχής του αυτοκράτορα Ανδρονίκου Β΄ του Παλαιολόγου (1238-1328) και
- ε) έχει βρεθεί μια επιγραφή εγκαινίων χρονολογίας 1608 μ.Χ.

Ο αρχαίος ναός της είναι αφιερωμένος στα Εισόδια της Θεοτόκου και πανηγυρίζει στις 21 Νοεμβρίου, οπότε και γίνεται αρχιερατική Θεία Λειτουργία με την παρουσία πιστών από την γύρω και όχι μόνο περιοχή. Η μονή είναι γνωστή στον κόσμο, όπως ήδη αναφέρθηκε, όχι μόνο ως Εισοδίων της Θεοτόκου αλλά και ως μονή Παναγίας Πέτρας Ολύμπου. Σε αυτήν φυλάσσεται η εικόνα της Υπεραγίας Θεοτόκου, η οποία εδώ και αιώνες επιτελεί θαύματα. Στη θαυματουργική της δύναμη οφείλονται θεραπείες ασθενών, δαιμονισμένων, κωφαλάλων, ενώ στα χρόνια της Τουρκοκρατίας αναφέρονται ακόμη και θεραπείες μουσουλμάνων. Πότε ακριβώς οικοδομήθηκε ο ναός δεν γνωρίζουμε. Πάντως επικρατούν δύο εκδοχές ως προς την χρονολογία κτίσης: το 1134 και το 1151. Αυτό που με βεβαιότητα γνωρίζουμε είναι ότι ο ναός επανοικοδομήθηκε το 1754 και επισκευάστηκε το 1815.

Η μονή της Πέτρας ανήκε στη δικαιοδοσία της επισκοπής Πέτρας. Τον Ιούνιο του 1896 με την κατάργηση της επισκοπής Πέτρας η μονή προστέθηκε στη δικαιοδοσία της επισκοπής Κίτρους. Έξι χρόνια αργότερα, τον Οκτώβριο του 1902, αποφασίζεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο η ανακήρυξη των μονών Πέτρας Ολύμπου και Κανάλων σε Πατριαρχικά Σταυροπήγια. Η απόφαση ελήφθη ύστερα από αίτημα των κατοίκων της επισκοπής Κίτρους καθώς και από μία παράλληλη επιθεώρηση της κατάστασης της μονής από τον έξαρχο του Πατριαρχείου, επίσκοπο Ξανθουπόλεως Ιωάννη. Έτσι το Πατριαρχείο υλοποιεί το αίτημα των κατοίκων άμεσα, και τον Αύγουστο του 1903 εκδόθηκε το Πατριαρχικό σιγίλιο. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο διόρισε ως επόπτη των μονών Πέτρας και Κανάλων τον επίσκοπο Κίτρους. Το μοναστήρι αριθμούσε στις αρχές του αιώνα 5 Ορθοδόξους Έλληνες και έφθασε να έχει μέχρι και 58 συνολικά μοναχούς.

Κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας όλοι οι ιεροί χώροι συμπεριλαμβανομένων και των μονών γίνονται στόχοι επιθέσεων των κατακτητών, οι οποίοι επιδίidonταν σε λεηλασίες, πυρκαγιές, καταστροφές και πολλές άλλες βαρβαρότητες, που είχαν ως στόχο την καταστροφή των ναών και την καταπίεση του ηθικού των χριστιανών. Σύμφωνα με το χρονικό του παπα-Παρθένιου η μονή της Πέτρας δεν εξαιρέθηκε από τις λεηλασίες αυτές. Μάλιστα το 1822, ύστερα από ληστεία δεν έμεινε τίποτα από την περιουσία του μοναστηριού. Η μοναστική κοινότητα μπροστά στον ορατό αυτό κίνδυνο των εχθρών, προσπαθούσε να σώσει την μονή, η οποία συνεχώς ανακαινιζόταν, διότι έπρεπε να επιβιώσει στο πέρασμα του χρόνου. Η αδελφότητα αποφάσισε το 1151 την ανακαίνιση του καθολικού.

Σύμφωνα με τις Πατριαρχικές επιστολές (23 Ιουλίου και 2 Σεπτεμβρίου 1911), οι οποίες είναι καταχωρημένες στον κώδικα Πατριαρχικής αλληλογραφίας του Αρχείου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, πληροφορούμαστε ότι έγιναν οι σχετικές ενέργειες και εκδόθηκε το απαραίτητο αυτοκρατορικό φερμάνι για την ανοικοδόμηση της μονής.

Μοναχισμός σημαίνει θυσία, προσφορά, κένωση ψυχής για το Θεό και το συνάνθρωπο. Έτσι στη διάρκεια του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα του 1821 οι μοναχοί της μονής αγωνίστηκαν, όπως υποδηλώνει η επικοινωνία των ηγουμένων τους με μεγάλες μορφές του αγώνα, οι οποίοι ανέλαβαν να συντονίσουν τα επαναστατικά κινήματα στην περιοχή τους και να ανυψώσουν ηθικά τον λαό. Διαδραμάτισαν με τον τρόπο αυτό σημαντικό ρόλο σε διάφορες επαναστατικές περιόδους: το 1798, πριν από το 1821, το 1822, το 1854 και το 1878.

Κάποια περιστατικά από τον αιματοβαμμένο βίο του μοναστηρίου αναφέρονται παρακάτω:

Το 1798 σε μάχη στην περιοχή του μοναστηριού σκοτώνεται από τον τουρκαλβανό Γιουσούφ Αράπη, ο Καπετάν Τόλιος, θείος του Γεωργάκη Ολύμπιου της οικογένειας των Λαζαίων.

Στις 6 Απριλίου του 1822 έχουμε τον μαρτυρικό θάνατο, από τα στρατεύματα του Μεχμέτ Εμίν Πασά, του Παπαγιάννη ιερομονάχου της μονής, την ώρα που λειτουργούσε με άλλους τέσσερις ιερείς στον ιερό ναό Αγίου Γεωργίου της Νάουσας. Η επίσημη Εκκλησία τον ανακήρυξε άγιο νεομάρτυρα μαζί με όλους τους νεομάρτυρες του ολοκαυτώματος της Νάουσας που εορτάζουν την Κυριακή του Θωμά. Ο δε Άγιος Ιωάννης τιμάται στην Ιερά Μονή της Πέτρας της Πέμπτη της Διακαινησίμου όπου και η ημέρα του μαρτυρίου του.

Την περίοδο αυτή πέρασε από τη μονή και ο μεγάλος οπλαρχηγός του Έθνους ο Θ. Κολοκοτρώνης.

Το 1827 σε σύσκεψη στη μονή Αγίου Διονυσίου στον Όλυμπο, ο ηγούμενος Σαμουήλ και ο Παπα-Κοσμάς της μονής Πέτρας μαζί με οπλαρχηγούς, κληρικούς και προκρίτους της περιοχής συνυπέγραψαν (3 Νοεμβρίου) έγγραφα απευθυνόμενα στην Κυβέρνηση, με σκοπό την απελευθέρωση των εδαφών τους.

Η μονή της Πέτρας επρόκειτο λοιπόν να λειτουργήσει και ως ορμητήριο εθνικών αγώνων. Ήταν εύλογο συνεπώς οι επιδρομείς να είχαν ως στόχο την κατάλυση των εδαφών της αλλά και τον εξισλαμισμό των Ελλήνων. Αποτέλεσμα της παραπάνω τακτικής ήταν η οργάνωση μικρών επαναστατικών ομάδων εναντίον των Τούρκων. Πληροφορίες αναφέρουν ότι το διάστημα 1827 μέχρι και το 1829 έρχονται σε επικοινωνία με τον Καποδίστρια πολλοί οπλαρχηγοί καθώς και οι

ηγούμενοι των μονών Αγίου Διονυσίου και Πέτρας Ολύμπου.

Μεταξύ της 19ης Φεβρουαρίου και 3ης Μαρτίου του 1878 συγκροτείται στο Λιτόχωρο η «Προσωρινή Κυβέρνηση της Μακεδονίας». Μέλος της Κυβερνήσεως ήταν και ο δραστήριος ιερομόναχος της μονής Πέτρας Νικηφόρος Μπουροζίκας, ο οποίος μαζί με τους άλλους αντιπροσώπους υπέγραψε το πρακτικό της συνεδρίασης. Στις αρχές του Μάρτη η μονή γίνεται το ορμητήριο της επαναστάσεως. Η Κυβέρνηση καταφεύγει στη μονή και από εκεί (4 Μαρτίου 1878) στέλνει επαναστατική προκήρυξη προς τους Μακεδόνες, αφού προηγουμένως εντός της μονής, ο Κίτρους Νικόλαος Λούσης μαζί με τον ιερέα Αθανάσιο Γεωργίου ευλόγησε το λάβαρο της επαναστάσεως.

Σε μία περίοδο που το Ελληνικό κράτος αδυνατούσε να γίνει η μεγάλη μητρόπολη που θα σκέπαζε στην αγκαλιά της το λαό, οι ιερές μονές με την πίστη στην Ορθοδοξία, την πατρίδα, τις αξίες, και με εφάμιλλη δύναμη στο θέλημα του Θεού, αντικαθιστούσαν στα μάτια του λαού το κράτος. Η μονή φάνταζε - ας μας επιτραπεί η έκφραση - σαν «η μάνα» της περιοχής. Μέσα στο πλαίσιο αυτό το μοναστήρι προσπαθούσε να ενισχύσει τα σχολεία του τόπου (το 1768 ενισχύει την σχολή του Πεζάρου, το 1902 τις ιερατικές σχολές στις μονές Βλατάδων και Ζάβορδας, και το 1909 την ιερατική σχολή Τιμίου Προδρόμου (Σκήτης) Βεροίας.

Επειδή η μονή βρισκόταν κοντά στην επαρχιακή οδό, προσείλκυε καθημερινά πολλούς επισκέπτες. Σε όλους παρείχε φιλοξενία υλική (διαμονή, διατροφή) αλλά και πνευματική, εκπληρώνοντας, όσο μπορούσε καλύτερα τη φιλανθρωπική δράση της. Παράλληλα βοηθούσε υλικά και πνευματικά τους κατοίκους των γύρω περιοχών, όταν αυτοί αντιμετώπιζαν σοβαρά οικονομικά και άλλου είδους προβλήματα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της πληρωμής 20 λιρών από τη μονή προς τους κτηνοτρόφους της περιοχής. Υπάρχουν πληροφορίες ότι βοηθούσε και όσους δεν είχαν τροφές.

Η μονή διέθετε σημαντική περιουσία όπως: εκτάσεις ελαιώνων, κτήματα δάσους, τροφές, αλεύρι και κλίβανο (τα οποία βρίσκονταν ανάμεσα στον Άγιο Δημήτριο και προς την κοιλάδα της Κατερίνης), καθώς και διάφορα ζώα όπως αγελάδες, πρόβατα, ημιόνους. Στη μονή υπήρχαν πολύτιμα κειμήλια, όπως μια φορητή ανάγλυφη εικόνα του Αγίου Δημητρίου, η οποία χρονολογείται στον 14ο αιώνα. Επίσης βρέθηκε ένας ξύλινος σταυρός στο τέμπλο, μία φορητή επάργυρη εικόνα των Εισοδίων της Θεοτόκου του 1851, καθώς και πολύτιμες φορητές εικόνες της περιόδου της τουρκοκρατίας (1710) και παλαιοχριστιανικά και βυζαντινά γλυπτά στους τοίχους. Πάντως η μονή κατά την πρώτη δεκαετία του 20ου αιώνα αντιμετώπιζε οικονομική δυστοκία.

Σήμερα η μορφή της μονής διαφέρει κατά πολύ από την παλιά της. Παλαιότερα η μονή περιστοιχιζόταν από περίβολο, ο οποίος ήταν λιθόκτιστος, είχε δύο ορόφους σε σχήμα τετραγώνου, με 60-70 κελιά, χωρητικότητας 300 με 500 άνδρες - μοναχούς - καθώς και σταύλους για 100 ίππους. Ο ναός ,όπως και σήμερα, βρισκόταν στο κέντρο των εγκαταστάσεων. Το κτιριακό συγκρότημα της μονής δεν υπάρχει σήμερα. Σώζεται ο ναός αλλά η γενική εικόνα των εγκαταστάσεων έχει διαμορφωθεί, η γύρω έκταση έχει διαφορετική χρήση και ο περίβολος έχει μεγαλώσει.

Δυστυχώς το μοναστήρι δεν επρόκειτο να συνεχίσει το βίο του για πολύ. Στη θέση Σανατόριο και στη συνέχεια ταν το επισκέπτεται κάποιος, γράφει: "Θεραπευτήριο Ιεράς

Στις 16 Ιουλίου 1927 και

μετά τη διαγραφή του Υπουργείου Υγιεινής, Πρόνοιας και Δημόσιας Αντιλήψεως (αρ. 54006/1927), επιτροπή, που την αποτελούσε ο οικονομικός έφορος Πιερίας, ο Δασάρχης Πιερίας, καθώς και ο προϊστάμενος εποικισμού Κατερίνης, κατάσχεσε 123, τα υπάρχοντα της μονής στο όνομα του δημοσίου και προς όφελος του εκεί Σανατορίου σύμφωνα με την Υπουργική Διαταγή (41114/1927) και το Νομοθετικό Διάταγμα (8 Αυγούστου 1925) «περί αναγκαστικής απαλλοτριώσεως ακινήτων της μονής». Στις 13/22 Φεβρουαρίου του 1929 και με το νόμο 3929 ιδρύθηκε το Σανατόριο προβλεπόμενο από το Νομοθετικό Διάταγμα (8 Αυγούστου 1925), το οποίο όριζε ότι θα περιθάλλονται εκεί άποροι φυματικοί.

Ολόκληρη η περιουσία της παλαιάς μονής αποτέλεσε το ζωτικό φορέα του Σανατορίου. Η λειτουργία του άρχισε στις 5 Νοεμβρίου του 1939 και σταμάτησε στις 23 Μαρτίου του 1969. Τη θέση του Σανατορίου πήρε με βάση το (Β.Δ. 703/17-10-1969) το θεραπευτήριο ψυχικών παθήσεων ιεράς μονής Πέτρας Ολύμπου, με κύριο στόχο την περίθαλψη στον ψυχικό τομέα υγιεινής. Η λειτουργία του θεραπευτηρίου άρχισε το 1970.

Από το 2004 όμως έχουμε την παύση της λειτουργίας του ψυχιατρικού νοσοκομείου. Οι περιθάλλοντες που νοσηλεύονταν εκεί, διασκορπίστηκαν σε διάφορα ψυχιατρικά παραρτήματα του Νομού Πιερίας. Ο χώρος έχει αφιεθεί εν ελέω Θεού, και προστατεύεται από κάποιον φύλακα επί καθημερινής βάσεως.

Η μονή της Πέτρας αξιώθηκε από το Θεό να γίνει παράδειγμα προσφοράς προς το λαό σε καιρούς δύσκολους. Αυτά που προσέφερε ήταν πολλά, υλικά και πνευματικά, όχι από εξαναγκασμό, αλλά από περίσσειμα ψυχής και από διάθεση θυσίας που χαρακτηρίζει τον μοναχισμό. Εμείς μπορεί να μην ζήσαμε το μεγαλείο της, παρ'όλα αυτά διαβάζοντας την ιστορία της, τη θεωρούμε ως κάτι ξεχωριστό και πολύτιμο. Καθήκον και ιερό χρέος μας είναι να διαδώσουμε την πίστη αυτών των μοναχών, την αγάπη για την πατρίδα και την Ορθοδοξία. Το μόνο που μπορούμε να πούμε από αυτήν την θέση είναι να δηλώσουμε ότι θα τηρήσουμε την υπόσχεσή μας, διότι αυτή η κληρονομιά που μας παραχωρήθηκε πρέπει να συνεχιστεί από εκεί που σταμάτησε.

Βλέπε σχετική βιβλιογραφία:

ΙΩΑΝΝΗ Ε. ΠΟΥΛΑΤΣΙΔΗ (Θεολόγου) "Ιερά μονή Εισοδίων της στον Όλυμπο της Πιερίας, «Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ»." Εκδόσεις της Ιεράς Μητροπόλεως Κίτρους, Κατερίνης και Πλαταμώνος, έκδοση β' επανυξημένη. Σελίδες 256. Κατερίνη 2012.

Πηγή: imkitrous.gr